

บทที่ 2

บทบาทและเกณฑ์ของกฎทั่วไป

บทบาทของกฎทั่วไป

คำว่า "กฎทั่วไป" (General Laws) ที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยนี้ เป็นกฎในลักษณะของข้อความ (statements) เท่านั้น โดยทั่วไปแล้ว เมื่อกกล่าวถึงกฎทั่วไปจะมีความหมายค่อนข้างกำกวม โดยเฉพาะเมื่อกกล่าวถึงกฎทั่วไปทางสังคมศาสตร์ เพราะเป็นไปได้ที่จะมีความสับสนระหว่าง "กฎเชิงบัญญัติ" (Prescriptive Laws) เช่น กฎหมายบ้านเมือง กฎกระทรวง กฎศีลธรรม เป็นต้น กับ "กฎเชิงบรรยาย" (Descriptive Laws) เช่น กฎธรรมชาติ (laws of nature) เป็นต้น ดังนั้นเวลาผู้เขียนกล่าวถึง "กฎทั่วไป" จะใช้ในความหมายของกฎที่มีลักษณะเชิงบรรยายเท่านั้น บทความของ Alasdair MacIntyre เรื่อง "The Character of Generalizations in Social Science and their Lack of Predictive Power" ใน *After Virtue* (1984) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎทั่วไป ในสังคมศาสตร์ว่า

... สำหรับนักสังคมศาสตร์นั้นหน้าที่หลักในฐานะที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารก็คือ การทำนายถึงผลลัพธ์ของทางเลือกที่คาดว่าจะเป็นไปได้ของนโยบาย และถ้าการทำนายนั้นมิได้มาจากความรู้เกี่ยวกับกฎทั่วไปซึ่งดูเสมือนหนึ่งกฎแล้วก็จะทำให้สถานภาพในฐานะที่เป็นนักทำนายนั้นสิ้นคลอน . . .

(... For the central function of the social scientist as expert advisor of manager is to predict the outcomes of alternative policies, and if his predictions do not derive from a knowledge of law-like generalizations, the status of the social scientist as predictor becomes endangered...)
(1984: 89)

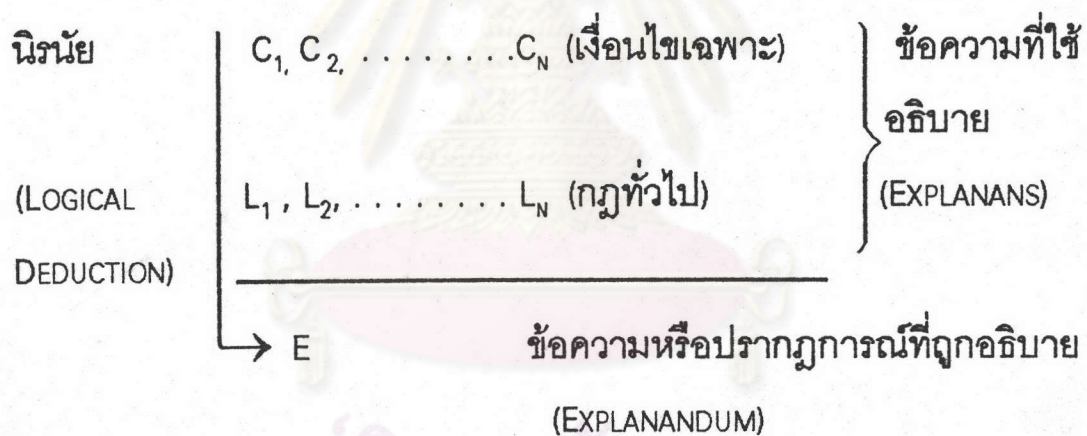
นอกจากนี้ A. MacIntyre ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎทั่วไป (law-like generalization) ในแง่ของความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ความคิด ที่มีบทบาทตั้งแต่ยุครู้แจ้ง (enlightenment) เรื่อยมาถึงสมัยของค็อง (Comte) มิลล์ (Mill) จนกระทั่งถึงเฮมเพิล (Hempel) ต่างก็คิดว่า เป้าหมายของสังคมศาสตร์คือ การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมภายใต้กฎทั่วไป ซึ่งมีรูปแบบและโครงสร้างทางตรรกแบบวิทยาศาสตร์ กล่าวให้ชัดก็คือ ผู้ที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบาย (managerial expert) นั้น จะต้องอิงอาศัยความสามารถในการประยุกต์ใช้กฎทั่วไปดังกล่าว (1994 :88)

อย่างไรก็ตาม ทศณะของนักปรัชญากลุ่มธรรมชาตินิยม (Naturalism) เช่น ค็อง มิลล์ จนกระทั่งถึงเฮมเพิล นักปรัชญากลุ่มนี้คิดว่า เป้าหมายของสังคมศาสตร์เหมือนกับวิทยาศาสตร์ คือ การทำนาย และการอธิบายปรากฏการณ์ภายใต้กฎทั่วไป (general laws) ตัวแบบที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปคือ ตัวแบบของเฮมเพิล ซึ่งตัวแบบในการอธิบายและการทำนาย เฮมเพิลได้เสนอไว้หลายตัวแบบ เช่น ตัวแบบ D-N (Deductive-Nomological Model) ตัวแบบ I-S (Inductive-Statistical Model) ตัวแบบ D-S (Deductive-Statistical Model) เป็นต้น แต่ในงานวิจัยนี้ผู้เขียนขอจำกัดเพียงแค่ตัวแบบ D-N เท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยต้องการทราบว่า ในสังคมศาสตร์

นั้นสามารถมีกฎทั่วไปได้หรือไม่ ประเด็นจะมุ่งเน้นไปที่ตัวกฎทั่วไป แต่เนื่องจากโครงสร้างการอธิบายและการทำนายตามตัวแบบ D-N จะพบว่า กฎทั่วไปนั้นมีความสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ กล่าวคือ ปรัชญาการณที่ได้รับการอธิบาย / ทำนาย จะอยู่ภายใต้กฎทั่วไป หรือที่เรารู้จักกันอีกชื่อหนึ่งว่า "covering law model" นั่นคือ กฎทั่วไปได้ครอบคลุมสิ่ง หรือปรัชญาการณที่ได้รับการอธิบายหรือทำนายไว้ ขณะที่ตัวแบบอื่นจะไม่มีคุณสมบัติชนิดดังกล่าว

เฮมเพิล (1965 ; 249) เสนอว่า การอธิบายแบบวิทยาศาสตร์จะมีโครงสร้าง ดังนี้

จากโครงสร้างการอธิบาย / การทำนาย ตามตัวแบบ D-N จะพบว่า กฎทั่วไปนั้นมีความสำคัญที่ขาดไม่ได้ หมายความว่า ในโครงสร้างแบบ D-N นั้นจะต้องปรากฏว่ามีกฎทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งกฎเสมอในชุดของคำอธิบาย (explanans) (Lambert and Brittan, 1970)

นอกจากนี้ Salmon อ้างถึงใน Hempel และ Oppenheim ได้กล่าวถึงลักษณะของตัวแบบ D-N ว่า จะมีเงื่อนไขสำคัญดังต่อไปนี้คือ (Salmon, 1992 : 15-16)

- 1) สิ่งหรือปรากฏการณ์ที่ได้รับการอธิบายนั้นต้องเป็นผลที่ตามมาในทางตรรกของชุดของคำอธิบาย จึงจะทำให้การอธิบายนั้นมีความสมเหตุสมผลแบบนิรนัย
- 2) ในชุดของคำอธิบายต้องประกอบด้วยกฎทั่วไป อย่างน้อยหนึ่งกฎเสมอ และปรากฏการณ์ที่ได้รับการอธิบายจะต้องมาจาก (derive) กฎทั่วไป
- 3) ในชุดของคำอธิบายต้องมีเนื้อหาเชิงประจักษ์ และเนื้อหาเชิงประจักษ์ชนิดนี้ต้องสามารถทดสอบได้ โดยการทดลองหรือโดยการสังเกต (อย่างน้อยก็โดยหลักการ)
- 4) ประโยคที่เป็นส่วนประกอบของชุดของคำอธิบายนั้น จะต้องจริง (ในเชิงประจักษ์)

นอกจากลักษณะของเงื่อนไขสำคัญ 4 ประการนี้แล้ว เฮมเพล (Hempel) ยังเสนอต่อด้วยว่าในกรณีที่เราทราบปรากฏการณ์ "E" ล่วงหน้า และทราบเงื่อนไขเฉพาะ ($C_1, C_2, \dots, C_N$) ก็จะเป็นการให้คำอธิบายที่เกี่ยวกับกฎทั่วไป ($L_1, L_2, \dots, L_N$) แต่ถ้าเราทราบกฎทั่วไปและเงื่อนไขเฉพาะก่อนปรากฏการณ์ "E" ที่จะเกิดขึ้น เราก็เรียกว่าเป็นการทำนาย (prediction) (1965: 250) แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจะไม่อภิปรายปัญหาที่ว่าโครงสร้างการอธิบาย/ทำนาย ตามตัวแบบ D-N นี้ เป็นการอธิบายสาเหตุ (causal explanation) ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้เพราะว่า ปัญหาเรื่องสาเหตุนั้น

ในตัวมันเองยังคลุมเครือเมื่อพิจารณาถึงไปถึงปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่ง
ปัญหาดังกล่าวอยู่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้

แต่เนื่องจากว่า ทักษะของกลุ่มธรรมชาตินิยมที่คิดว่า สังคม
ศาสตร์มีเป้าหมายคือ การอธิบายและการทำนายปรากฏการณ์ดังที่กล่าวอ้าง
ถึงไว้แล้วนั้น จะเป็นเป้าหมายที่เป็นไปได้หรือไม่ เราจำเป็นต้องทราบก่อนว่า
สังคมศาสตร์มีกฎทั่วไปได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามแม้ว่า ปัญหาว่าด้วยลักษณะ
ของกฎทั่วไป ยังคงเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ในปรัชญาวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้
เขียนจะไม่เข้าไปวิเคราะห์และถกเถียงในประเด็นปัญหาดังกล่าว หากแต่ผู้
เขียนจะยอมรับมโนภาพ (concepts) ของกฎทั่วไป ตามแนวทางของทักษะ
แบบเฮมเพิล (Hempelian) ไปเลย

เกณฑ์ของกฎทั่วไป

เกณฑ์ของข้อความที่จะถือได้ว่าเป็นกฎทั่วไปมีดังนี้คือ

เกณฑ์ที่หนึ่ง : เป็นข้อความที่จริง

เกณฑ์ที่สอง : เป็นข้อความสากล (statement of universal
form)

เกณฑ์ที่สาม : มีเนื้อหาเชิงประจักษ์ (empirical contents)

เกณฑ์ที่สี่ : มีลักษณะ "nomic universality"

รายละเอียดของเกณฑ์ทั้งสี่มีดังนี้คือ

เกณฑ์ที่หนึ่ง : เป็นข้อความที่เป็นจริง

ความสำคัญของเกณฑ์หนึ่งคือ ข้อความที่เป็นกฎทั่วไปจะต้องเป็นข้อความที่จริง "จริง" ในความหมายของการมีประจักษ์พยานหลักฐานเชิงประจักษ์มาสนับสนุน กล่าวคือ กฎทั่วไปจะมีคุณสมบัติของการพิสูจน์ว่ากฎนั้นเป็นจริง (truth) (Hempel and Oppenheim; 1960) แต่อย่างไรก็ตาม การที่เราบอกว่า กฎทั่วไปเป็นข้อความที่จริงนั้นจะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานเพื่อจะพิสูจน์ โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้คำว่า "เสมือนกฎ" (law-like) แทนการใช้คำว่า "กฎทั่วไป" หรือใช้ในความหมายเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่ความหมายของทั้งสองคำอาจจะแตกต่างกัน ตรงที่ "เสมือนกฎ" นั้นขาดคุณสมบัติของการพิสูจน์ว่ากฎนั้นเป็นจริง (truth) กล่าวคือ มีคุณสมบัติของกฎทั่วไปทุกประการ เป็นแต่เพียงว่ายังไม่ได้รับการทดสอบหรือสนับสนุนจากหลักฐานมากพอจนกระทั่งเชื่อได้ว่า เสมือนกฎนั้นจริง (truth) จริงอยู่เมื่อเรากล่าวว่า ข้อความเสมือนกฎได้รับการสนับสนุนสูง จนกระทั่งน่าจะเชื่อได้ว่าจริงนั้น เป็นคนละเรื่องกับการบอกว่ากฎนั้นจริงในทันทีทันใด เพราะอาจจะต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานมากเพื่อพิสูจน์ว่า เสมือนกฎมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกฎทั่วไป หากพบว่าเสมือนกฎนั้นมีคุณสมบัติของกฎทั่วไปครบทุกประการ ยกเว้นกรณีเดียวคือ การพิสูจน์ว่าจริง ประกอบกับการที่ผู้วิจัยไม่ได้มุ่งประเด็นการวิจัยไปที่ความจริงของกฎทั่วไปเป็นวัตถุประสงค์หลัก จึงจะไม่เข้มงวดกับการใช้คำว่า "กฎทั่วไป" หรือ คำว่า "เสมือนกฎ" และในบทความต่อไปจะเรียกรวม ๆ กันว่า กฎทั่วไป ซึ่งหมายรวมถึงเสมือนกฎด้วย

เกณฑ์ที่สอง : เป็นข้อความสากล

ความหมายของคำว่า "ข้อความสากล" (statements of universal form) หมายความว่า เป็นข้อความสากลซึ่งอยู่ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไข "ถ้า . . . แล้ว . . ." (If . . . , then . . .) หรือ "ทุก A เป็น B" (All A's are B's.) หรือ "สำหรับทุก x ถ้า x เป็น A แล้ว x จะเป็น B" ด้วย ("For any x, if x is A, then x is B.") แต่ทั้งนี้ข้อความสากลไม่จำเป็นต้องเป็นกฎทั่วไปเสมอไป เพราะการเป็นข้อความสากลที่มีคุณสมบัติของกฎทั่วไปนั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้ด้วย กล่าวคือ

ก. กล่าวถึงจำนวนสมาชิกไม่จำกัด (unrestricted universal) ขณะที่ข้อความสากลที่ไม่ได้เป็นกฎทั่วไป จะเป็นข้อความแบบบังเอิญเท่านั้น (accidental generalization) ถึงแม้ข้อความแบบนี้จะมีลักษณะเป็นข้อความสากลก็จริง หากแต่ยังกล่าวถึงสมาชิกที่มีจำนวนจำกัด (Hempel and Oppenheim ; 1960 :200) ตัวอย่างเช่น

S_1 : แอปเปิลทุกผลในตระกร้า b ณ เวลา t เป็นสีแดง

จะพบว่า ข้อความนี้เป็นข้อความทั่วไป ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไขสากลแบบบังเอิญ (accidental) ทั้งนี้เพราะว่า S_1 ระบุถึงสมาชิกที่จำกัดคือ เฉพาะแอปเปิลในตระกร้า b เท่านั้น คำว่า "ทุก ๆ" และ "ตระกร้า b" จน S_1 มีความหมายที่จำกัด (restricted universal) หาได้มีคุณสมบัติของกฎทั่วไปที่กล่าวถึงข้อความที่ไม่จำกัดไม่

ข. ข้อความที่มีลักษณะเป็นกฎทั่วไปนั้น จะไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ ในขณะที่ข้อความทั่วไปแบบบังเอิญ (accidental generalization) จะถูกจำกัดด้วยเวลา ตัวอย่างเช่น จาก s_1 จะพบว่ามีการระบุเวลาที่แอปเปิลเป็นสีแดงไว้ที่เวลา "x" ขอยกตัวอย่างของข้อความที่เป็นกฎทั่วไป เช่น

s_2 : ทองแดงเป็นตัวนำไฟฟ้า

จะพบว่า s_2 เป็นข้อความสากลทั่วไปที่กล่าวถึงทองแดงทั่วไป ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นทองแดง ณ ที่ใดที่หนึ่ง จำนวนมากน้อยเท่าใด และเมื่อกล่าวถึงคุณสมบัติคือ การเป็นตัวนำไฟฟ้า ก็ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาว่า จะนำไฟฟ้า ณ เวลาใด ไม่ว่าจะอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต

เกณฑ์ที่สาม : มีเนื้อหาเชิงประจักษ์

เกณฑ์การมีเนื้อหาเชิงประจักษ์ (empirical contents) หมายความว่า ข้อความสากลที่จะเป็นกฎทั่วไปได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ในเชิงประจักษ์ (Lambert and Brittan; 1970: 38-40) โดยที่ต้องการขจัดข้อความเชิงวิเคราะห์ออกไป เพื่อที่จะให้กฎทั่วไปนั้นกล่าวถึงสิ่งซึ่งมีเนื้อหาสามารถหาตัวอย่างเชิงประจักษ์มาทดสอบ หรือ สนับสนุนกฎทั่วไปได้ ตัวอย่างของข้อความที่อยู่ในรูปข้อความสากลแต่ไม่เป็นกฎทั่วไป ทั้งนี้ เพราะเป็นตัวอย่างเชิงวิเคราะห์ (analytic statement) เช่น

"ทุกคนที่เป็นโรค 'พارانอยด์' (Paranoid) จะคิดว่าตนเองเป็นบุคคลสำคัญ"

จะพบว่า ความหมายของคำว่า "พารานอยด์" นั้นหมายความรวมถึงอาการที่คนคิดว่าตนเองเป็นบุคคลสำคัญ อาการชนิดนี้อยู่ที่การวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "พารานอยด์" อยู่แล้ว ทำให้ข้อความนี้เป็นข้อความเชิงวิเคราะห์ เพราะไม่มีเนื้อหาเชิงประจักษ์ที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่นอกเหนือจากการวิเคราะห์คำว่า "พารานอยด์" แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในวิทยาศาสตร์ก็มีข้อความที่เป็นกฎ แต่ก็ยังเป็นข้อความที่เป็นความจริงแบบว่างเปล่า (vacuously true) เช่น กฎการเคลื่อนที่ข้อที่หนึ่งของนิวตัน Nagel ให้ความเห็นว่า มีความเป็นไปได้ว่า กฎบางกฎในฟิสิกส์มีลักษณะที่ให้ความจริงแบบว่างเปล่าได้ กล่าวคือ ตัวกฎเองไม่ได้ให้เนื้อหาเชิงประจักษ์แต่อย่างใด เช่น กฎการเคลื่อนที่ข้อที่หนึ่งของนิวตัน แต่กระนั้นก็ตาม เหตุที่เรายังยอมรับกฎของนิวตันว่าเป็นกฎทั่วไปได้ มิใช่เป็นเพราะตัวกฎข้อที่หนึ่งโดยตรง หากแต่เป็นเพราะว่าเราสามารถตีความกฎข้อที่หนึ่งให้สามารถสรุป (deduce) มาจากกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สองและกฎการเคลื่อนที่ข้อที่สามของนิวตันได้ (1961: 61-62)

จะพบว่า Nagel ได้ชี้ให้เห็นว่า ข้อความสากลที่ให้ความจริงแบบว่างเปล่านั้น เราอาจอนุโลมให้มีลักษณะของกฎทั่วไปได้ แต่เมื่อก้าวเช่นนี้คำถามจะตามมาทันทีว่า กฎทั่วไปที่ให้ความจริงแบบว่างเปล่านี้นั้นขัดแย้งกับเกณฑ์การมีเนื้อหาเชิงประจักษ์หรือไม่ ผู้เขียนคิดว่าไม่ขัดแย้งกัน และเกณฑ์การมีเนื้อหาเชิงประจักษ์ก็ยังคงใช้ได้อยู่ ทั้งนี้เพราะ เราอาจเรียกการมีเนื้อหาในเชิงประจักษ์ของกฎทั่วไปซึ่งว่างเปล่าได้ว่า "มีคุณสมบัติของการมีเนื้อหาเชิงประจักษ์โดยอ้อม" ดังตัวอย่างเรื่องกฎการเคลื่อนที่ข้อที่หนึ่งของนิวตันดังกล่าว

เกณฑ์ข้อที่สี่ : Nomic Universality

เกณฑ์ข้อนี้มีขึ้นก็เพราะว่า แม้จะมีข้อความที่สอดคล้องกับเกณฑ์ 3 ข้อดังกล่าวแล้ว ก็ยังอาจเป็นข้อความทั่วไปแบบบังเอิญ (accidental generalization) อยู่ จึงจำเป็นจะต้องเพิ่มเกณฑ์ข้อที่สี่ (Nomic Universality) กล่าวคือ

- ก. กฎทั่วไปนั้น จำเป็นจะต้องสนับสนุนข้อความเงื่อนไขเชิงสมมติ (Subjunctive condition) และ
- ข. กฎทั่วไปนั้น จำเป็นจะต้องสนับสนุนข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริง (Counterfactual condition)

ก. ลักษณะของข้อความเงื่อนไขเชิงสมมติ (Subjunctive condition) ตัวอย่างเช่นข้อความที่ว่า "กามีสีดำ" จะพิจารณาว่าข้อความนี้สนับสนุน Subjunctive condition หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาว่า ข้อความที่ว่า "กามีสีดำ" นั้นสามารถจะเป็นจริงในทุกกรณีหรือไม่ จากข้อเท็จจริง พบว่า ไม่มีกาที่อาศัยอยู่ในบริเวณขั้วโลกเหนือเลย แต่ลองสมมติต่อไปว่า เราไม่รู้ว่าคุณสมบัติของภูมิภาคในแถบขั้วโลกเหนือนั้น มีอิทธิพลกับสีของกาหรือไม่ อาจมีความเป็นไปได้ที่ทำให้กาที่อพยพจากที่อื่น ไปอยู่แถบขั้วโลกเหนือนั้น เปลี่ยนสีจากสีดำเป็นสีอื่น ๆ ได้ ถ้ากรณีดังกล่าวเป็นไปได้ก็จะทำให้ข้อความที่ว่า "กามีสีดำ" นั้น เป็นเพียง "ความบังเอิญทางประวัติศาสตร์" (historical accident) ในแง่ที่ว่าไม่มีกาที่อาศัยแถบบริเวณขั้วโลก ทำให้ข้อความ "กามีสี

ดำ" เป็นข้อความที่จริงแบบบังเอิญซึ่งไม่สนับสนุน "เงื่อนไขเชิงสมมติ" (Nagel 1961 : 68-69)

ตัวอย่างข้อความที่ว่า "ไขควงทุกตัวในรถของสมิธเป็นสนิม" (Nagel, 1961 : 464) จะพบว่าข้อความนี้ไม่สนับสนุน "เงื่อนไขเชิงสมมติ" ในแง่ที่ว่า การที่ไขควงทุกตัวในรถของสมิธเป็นสนิมนั้น เป็นเรื่องบังเอิญได้ ไม่จำเป็นว่าเมื่อนำไขควงตัวอื่น ๆ มาใส่ในรถของสมิธแล้วจะทำให้เกิดสนิม

ข. ข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริง (counterfactual condition) นั้นมีลักษณะที่ว่าตัวเงื่อนไขเป็นเท็จ หรือไม่ได้เกิดขึ้นจริง ตัวอย่างเช่นข้อความที่ว่า "ถ้าใส่เทียนพาราฟฟินลงในกาน้ำเดือด มันจะหลอมเหลว" (เทียนพาราฟฟินจะเป็นของเหลวเมื่ออุณหภูมิเกินกว่า 60 องศาเซลเซียส กับจุดเดือดของน้ำเท่ากับ 100 องศาเซลเซียส) ข้อความนี้เป็นข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริง ทั้งนี้เพราะตัวเงื่อนไขเป็นเท็จ คือ ไม่มีเทียนพาราฟฟิน หรือไม่ได้ใส่เทียนพาราฟฟินลงในน้ำเดือด ซึ่งข้อความทั่วไปที่ว่า "เทียนพาราฟฟินจะเป็นของเหลวเมื่ออุณหภูมิเกินกว่า 60 องศาเซลเซียส" จะสนับสนุนข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริงข้างต้น ทำให้ข้อความนี้เป็นกฎ (Hempel, 1966 : 56)

ตัวอย่างต่อไป เช่น ข้อความที่ว่า "หินทุกก้อนที่อยู่ในกล่องนี้มีส่วนประกอบของเหล็ก" ข้อความนี้จะเป็นกฎหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าข้อความนี้สนับสนุนข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริงที่ว่า "ถ้าใส่ก้อนกรวดก้อนนี้ลงในกล่องนี้ ก้อนกรวดก้อนนี้จะมีส่วนประกอบไปของเหล็ก" หรือไม่ จะพบว่าข้อความว่า "หินทุกก้อนที่อยู่ในกล่องนี้มีส่วนประกอบของเหล็ก" ไม่สนับสนุน

ข้อความเงื่อนไขเชิงแย้งข้อเท็จจริงดังกล่าว ดังนั้น ข้อความที่ว่า "หินทุกก้อน
ที่อยู่ในกล่องนี้ มีส่วนประกอบไปของเหล็ก" จึงไม่เป็นกฎ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย